

УДК 373.042-056.2/.3

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.344563>

Ірина Фаловська, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти
КЗВО “Луцький педагогічний коледж” Волинської обласної ради
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9101-9430>

Володимир Товстоган, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти
Комунального вищого навчального закладу “Херсонська академія неперервної освіти”
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7384-8710>

Марина Лемешчук, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7831-1023>

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

У статті розглянуто соціально-педагогічні основи інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в сучасний освітній простір. Здійснено аналіз наукових підходів до проблеми інклюзії та інтеграції, визначено особливості соціалізації дітей з обмеженими можливостями у процесі навчання. Особливу увагу приділено ролі педагогів, батьків та соціально-психологічних служб у створенні сприятливих умов для навчання, розвитку та виховання таких учнів. Підкреслено значення інклюзивного середовища як чинника формування соціальної активності, комунікативних навичок, позитивної самооцінки та готовності до подальшої інтеграції у суспільство.

Ключові слова: інклюзія; інтеграція; соціально-педагогічний аспект; діти з особливими освітніми потребами; освітній простір; соціалізація; інклюзивне середовище; самореалізація.

Літ. 10.

Iryna Falovska, Ph.D. (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the General Pedagogy, Psychology and
Primary Education Methodology Department,
Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College”,
Volyn Regional Council
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9101-9430>

Volodymyr Tovstohan, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Theory and Methodology of Education, Psychology and Inclusive Education Department,
Communal Higher Educational Establishment “Kherson Academy of
Continuing Education”, Kherson Regional Council
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7384-8710>

Maryna Lemeshchuk, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Special and Inclusive Education Department,
Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7831-1023>

SOCIAL-PEDAGOGICAL ASPECT OF THE INTEGRATION OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS INTO THE EDUCATIONAL SPACE

The article reveals the socio-pedagogical aspect of the integration of children with special educational needs into the modern educational space. The internal and extreme models of integration are characterized, their advantages and limitations in the context of practical implementation are determined. The main difficulties that children encounter during interaction with peers and teachers are analyzed, as well as the consequences of insufficient formation of social skills, which are manifested in a feeling of isolation, psychological discomfort and a decrease in the level of educational motivation. The need to create an inclusive environment is emphasized, which not only provides equal access to education, but also contributes to the development of communication skills, the formation of social competence and increased self-confidence of children with special needs. It is noted that effective integration is possible only under the condition of a comprehensive approach, which involves the implementation of psychological, pedagogical, social and organizational conditions that ensure the full participation of children in the educational process and social life of the educational institution. It is specified that the process of socialization of children with special educational needs is two-sided: on the one hand, it depends on the social environment, which creates conditions for interaction and inclusion in the team, and on the other hand, on the internal activity of the child himself, his readiness to

perceive social experience and personal development. Therefore, successful integration into society is possible only if external support and internal motivation are combined.

The article also focuses on the role of inclusive education as a key tool of socialization and an important means of overcoming discriminatory barriers in society. The conclusions obtained have both theoretical and practical significance for teachers, psychologists, parents and all participants in the educational process, as they determine the directions for improving the conditions of integration and increasing the effectiveness of inclusive practice.

Keywords: *inclusion; integration; socio-pedagogical aspect; children with special educational needs; educational space; socialization; inclusive environment; self-realization.*

Постановка проблеми. Актуальність проблеми соціально-педагогічного аспекту інтеграції дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в освітній простір зумовлена сучасними тенденціями розвитку освіти, орієнтованими на гуманізацію та забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей. В умовах реформування української школи та впровадження концепції “Нова українська школа” особливого значення набуває створення інклюзивного освітнього середовища, яке сприятиме повноцінному навчанню, соціалізації та самореалізації дітей з ООП.

На сьогоднішній день в Україні зростає кількість дітей, які мають особливі освітні потреби, а отже, виникає потреба у забезпеченні ефективної системи їхньої інтеграції у загальноосвітній простір, що вимагає не лише адаптації навчальних програм і методів викладання, але й формування позитивного соціального середовища у закладах освіти, де ключовим чинником виступатиме готовність педагогів, батьків та однолітків до сприйняття та підтримки таких дітей.

Соціально-педагогічний аспект інтеграції передбачає не тільки організацію освітнього процесу, але й створення умов для гармонійного розвитку особистості, формування навичок комунікації, самостійності та впевненості у власних силах. Це важливо з огляду на те, що успішна інтеграція дітей з ООП в освітнє середовище позитивно впливає на їхню подальшу соціалізацію, професійну реалізацію та участь у житті суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема соціально-педагогічної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітній простір є однією з ключових у сучасній українській педагогічній науці. Її вивчення здійснюється низкою науковців, які розкривають різні аспекти означеного явища.

Так, М. Гринців досліджує соціальні умови й моделі інтеграції у закладах вищої освіти, підкреслюючи необхідність створення сприятливого соціального середовища для студентів з особливими потребами. С. Конопляста та О. Белова аналізують теоретичні моделі інтеграції дітей з ООП, приділяючи увагу соціальній адаптації, формуванню ціннісних орієнтацій та когнітивному розвитку в умовах інклюзії.

Вагомий внесок у вивчення проблеми соціалізації дітей з ООП зробили В. Шевченко та В. Си-

ньов, які розглядають інклюзивне навчання як провідну форму соціальної адаптації. У свою чергу, Г. Пономарьова та А. Харківська акцентують на соціально-педагогічному супроводі дітей у центрах денного перебування, обґрунтовуючи принципи індивідуалізації, мультидисциплінарності та створення ситуацій успіху.

Окремий напрям досліджень стосується підтримки сімей, які виховують дітей з ООП. Зокрема, О. Курчатова та К. Шапочка розкривають зміст соціально-психологічної допомоги батькам, аналізують її правові та практичні засади. А. Колупаєва та О. Таранченко досліджують трансформацію інклюзивної парадигми в умовах воєнного часу, приділяючи увагу біо-психо-соціальній моделі розвитку та функціонуванню інклюзивно-ресурсних центрів.

Соціалізаційний аспект інтеграції дітей з особливими потребами у сучасному освітньому просторі висвітлює Н. Шабаєва, яка наголошує на актуальності проблеми для вітчизняної педагогіки.

Соціальну інтеграцію дітей з обмеженими можливостями як педагогічну проблему розглядає і О. Бойко, підкреслюючи труднощі подолання соціальної ізоляції. Н. Піканова зосереджується на соціалізації дітей з ООП у дошкільних інклюзивних групах, визначаючи цей процес як ключовий чинник формування особистості. Доповнює спектр досліджень праця К. Штифлюк, яка обґрунтовує можливості застосування арт-терапевтичних технологій як засобу соціально-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Таким чином, українські науковці комплексно досліджують соціально-педагогічний аспект інтеграції дітей з особливими освітніми потребами, акцентуючи на таких напрямках, як соціалізація в освітньому середовищі, розробка моделей інтеграції, педагогічний і психологічний супровід, підтримка сімей, подолання бар’єрів та впровадження інноваційних технологій. Це свідчить про системність підходів і різнобічність наукового осмислення проблеми в Україні.

Мета статті – теоретичний аналіз соціально-педагогічних аспектів інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітній простір та окреслення умов, які сприяють їх успішній соціалізації, адаптації та особистісному розвитку в інклюзивному середовищі.

Виклад основного матеріалу. В “Енциклопедії для фахівців соціальної сфери” інтеграцію визначе-

но як процес включення до певної вже сформованої системи (цілісності) окремої соціальної групи чи індивіда, що, увійшовши в цю систему, набуває властивостей її структурного елемента [3, 55].

На думку М. Гринців, у сучасній практиці виокремлюють дві провідні моделі педагогічної інтеграції. Перша – інтернальна інтеграція, яка реалізується в межах системи спеціальної освіти та стосується дітей зі складними, поєднаними порушеннями розвитку. Друга – екстернальна інтеграція, що передбачає взаємодію спеціальної та загальної освіти й передусім означає включення дітей з особливими освітніми потребами у заклади загальної середньої освіти [2, 81].

Обидві моделі інтеграції мають власні переваги та виклики. Інтернальна інтеграція спрямована на створення максимально адаптованого освітнього середовища всередині спеціальних закладів, де враховуються індивідуальні потреби та можливості дітей, забезпечується цілеспрямована корекційно-розвивальна робота, що сприяє їх соціалізації у відносно безпечних умовах. Водночас екстернальна інтеграція зорієнтована на подолання бар'єрів між спеціальною та загальною освітою, формування інклюзивного простору, де дитина з особливими освітніми потребами може навчатися разом з однолітками, брати участь у спільних навчальних та позакласних заходах, що підвищує її соціальну адаптацію та толерантність суспільства загалом.

Відтак, у сучасній педагогічній практиці інтеграція розглядається не лише як форма організації освітнього процесу, але і як важливий соціально-педагогічний принцип, що сприяє розвитку інклюзивного суспільства та реалізації права кожної дитини на якісну освіту.

Як зазначає Н. Сабат, діти з особливими освітніми потребами – це, насамперед, особистості, яким притаманне прагнення до спілкування з однолітками, наявність власних інтересів, уподобань, мрій і професійних орієнтирів. Тому важливо створювати належні умови для їхнього навчання, незалежно від наявних вад чи відхилень у розвитку (затримка психічного розвитку, порушення слуху, зору тощо). Якщо ставитися до таких школярів як до звичайних учнів, проте з урахуванням їхніх особливих потреб, то відповідна модель сприйняття поступово формується і серед педагогів, і серед однолітків [8, 42–46].

М. Гринців наголошує, що сучасна практика соціалізації дітей з обмеженими можливостями здоров'я здебільшого ґрунтується на медичному підході, у межах якого особливості розвитку трактуються як патологія чи вада, що потребує лікування та спеціалізованих інституцій. Така орієнтація послаблює соціальну позицію дитини, закріплює її нерівний статус і призводить до ізоляції в межах спеціальних закладів. Водночас проблема виходить за межі медицини й має соціальний ха-

рактер, адже пов'язана з бар'єрами у середовищі, обмеженим доступом до освіти, інформації та спілкування, а також із негативним ставленням суспільства [2, 79].

Як зазначають Р. Маранчак та О. Василенко, для значної частини дітей з особливими освітніми потребами характерним є недостатній рівень сформованості соціальних навичок, що суттєво ускладнює їхню взаємодію як з дорослими, так і з однолітками, що часто призводить до ситуацій ігнорування або відторгнення. Подібні обставини спричиняють у дитини відчуття психологічного дискомфорту, формування невпевненості у власних силах та можливостях, що, своєю чергою, негативно позначається на різних видах діяльності й досягнутих результатах [5, 128–132]. Така ситуація вимагає від педагогів, психологів та батьків цілеспрямованої роботи, спрямованої на розвиток у дітей з особливими освітніми потребами базових та складних соціальних умінь, що забезпечують ефективну комунікацію та інтеграцію до дитячого колективу. Важливим є створення сприятливого освітнього середовища, де враховуються індивідуальні можливості та потреби кожної дитини, застосовуються інклюзивні методи навчання, а також організовується систематична соціально-педагогічна підтримка. Лише за таких умов можливе формування позитивної самооцінки, почуття захищеності та належності до групи, що є необхідними передумовами успішної адаптації та особистісного розвитку дитини.

Своєю чергою, О. Палилюк робить висновок про те, що інтеграція, соціалізація й реабілітація дітей з особливими потребами є складним багатоконтактним процесом, що вимагає зміни суспільних установок. Він передбачає не лише надання матеріальної чи медичної підтримки, а й створення умов для розвитку здібностей, особистісних якостей і духовного самовдосконалення дитини [6, 236–237]. Аналогічну позицію мають В. Шевченко та В. Синьов. Науковці підкреслюють, що інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у соціальне середовище можлива завдяки створенню сприятливих психологічно-педагогічних умов для їхнього навчання, спілкування та взаємодії в освітньому закладі. Вирішальне значення у цьому процесі має сім'я, а завданням фахівців є підтримка й допомога родинам. Очікуваним результатом інтеграційного процесу є повноцінне включення дитини в соціально-економічне життя суспільства без відчуття власної неповноцінності [10, 95].

При цьому І. Соболевська підкреслює, що соціалізація особистості неможлива без її власної активності. Формування соціального досвіду відбувається не як механічне засвоєння зовнішніх впливів, а через індивідуальні потреби, інтереси, мотиви та попередній життєвий досвід. Саме внутрішнє

ставлення людини до соціальних цінностей і конкретних ситуацій визначає характер її поведінки та вчинків [8, 93].

Таким чином, процес соціалізації має двосторонній характер: з одного боку, він залежить від соціального середовища, що створює умови для взаємодії, з іншого – від внутрішньої активності самої особистості, яка вибірково засвоює соціальний досвід. А відтак, це означає, що успішна інтеграція дитини у суспільство можлива лише за умови поєднання зовнішньої підтримки та внутрішньої готовності до саморозвитку. У цьому контексті особливо важливим завданням педагогів і батьків є стимулювання пізнавальної та соціальної активності учнів, створення можливостей для самореалізації, що сприятиме формуванню в них відповідального ставлення до власного життя та соціальних відносин.

На думку С. Коноплястої та О. Белової, інтеграція дітей з ООП у європейський освітній простір передбачає низку важливих аспектів: соціально-побутову адаптацію; гарантування права на рівний доступ до освіти; урахування ціннісних орієнтацій, потреб, індивідуальних, психофізіологічних та інтелектуальних можливостей дитини; стимулювання пізнавальної активності у навчальному процесі; створення сприятливих умов для здобуття досвіду соціальної взаємодії в колі ровесників з типовим розвитком; виховання моральних і культурних цінностей [4].

При цьому, європейський досвід доводить, що діти з особливими потребами можуть навчатися у звичайних школах за інтегрованою чи інклюзивною моделлю, що сприяє їхній повноцінній участі в освітньому процесі. Водночас реалізація таких підходів вимагає належної підготовки соціальних педагогів та ефективної роботи соціально-психологічних служб [9, 19].

Н. Гордієнко акцентує, що провідною організаційною формою соціальної адаптації та інтеграції дітей з особливими потребами в освітньому середовищі виступає інклюзивне навчання, яке сприяє їх залученню до соціального простору, що особливо важливо в умовах сьогодення. Водночас процес соціалізації таких дітей відбувається також у навчально-реабілітаційних центрах, які забезпечують необхідні умови для освіти, виховання та супроводу, створюючи можливості не лише для адаптації, а й для активного впливу дитини на соціальне середовище. Перевагою таких закладів є комплексний підхід до розвитку, що сприяє формуванню у вихованців соціальних та життєвих компетентностей [1, 32].

Дослідниця також наголошує на взаємозв'язку між станом корекційно-освітнього простору та особливостями соціалізації учнів. Навчальний заклад виконує соціалізуючу функцію через організацію диференційованої взаємодії всіх учасників

освітнього процесу. З одного боку, це забезпечення корекційної роботи, розвитку та адаптації дітей з особливими потребами, а з іншого – розробка інноваційних моделей діяльності закладу: індивідуальні освітні маршрути, використання інноваційних технологій, розширення можливостей додаткової освіти, а також підвищення професійного рівня педагогів [1, 21].

Розуміємо, що концепція, запропонована Н. Шабасевою, акцентує увагу не лише на необхідності інтеграції та інклюзії дітей з особливими освітніми потребами, а й на ролі освітнього середовища як ключового чинника їхньої успішної соціалізації. Вчена підкреслює, що якість корекційно-освітнього простору безпосередньо впливає на формування у дитини відчуття власної значущості, здатності до самореалізації та активної участі у суспільному житті. Тому завдання сучасної освіти полягає не лише у наданні знань, але й у створенні умов для гармонійного розвитку особистості, що передбачає тісну співпрацю педагогів, сім'ї та фахівців соціально-психологічних служб.

На важливості організації взаємодії між дітьми з різними здібностями, освітніми потребами та ціннісними орієнтаціями у межах соціального середовища акцентує увагу І. Соболевська [8]. Дослідниця підкреслює, що створення належних психолого-педагогічних умов та використання корекційно-компенсаторних методів в освітньому процесі сприяє не лише набуттю учнями з особливими потребами необхідного соціального досвіду, а й формуванню в них умінь міжособистісного спілкування, саморегуляції поведінки та здатності до автономності. Усе це стає запорукою успішної подальшої інтеграції в суспільство [8, 172].

Продовжуючи цю думку, варто зауважити, що інклюзивне освітнє середовище, орієнтоване на різноманіття та прийняття, формує у дітей з особливими освітніми потребами не лише практичні навички соціальної взаємодії, а й почуття власної значущості. А це, своєю чергою, сприяє розвитку їхньої позитивної самооцінки, підвищенню рівня мотивації до навчання та активній участі в житті громади. Отже, завданням сучасної педагогіки є створення умов, у яких освітній процес стає не лише джерелом знань, але й простором для гармонійного особистісного становлення кожної дитини.

Насамперед важливо забезпечити педагогічні умови, що передбачають використання інклюзивних технологій та адаптованих методик навчання, індивідуалізацію освітнього процесу відповідно до потреб дитини, підвищення професійної компетентності педагогів у сфері інклюзивної освіти, а також формування позитивного мікроклімату в класі, який сприяє прийняттю й толерантності.

Не менш значущими є психологічні умови, що включають формування у дітей впевненості у влас-

них силах, підтримку позитивної самооцінки, розвиток комунікативних і соціальних навичок, систематичний психологічний супровід дитини та її родини.

Важливе місце займають і соціальні умови, серед яких – тісна співпраця педагогів, батьків, асистентів учителя, психологів і громади, створення дружнього до дитини середовища, що сприяє соціалізації, а також виховання толерантності та взаємоповаги серед усіх учасників освітнього процесу.

Організаційні умови передбачають забезпечення доступності освітнього середовища (архітектурної, інформаційної, комунікаційної), надання необхідних ресурсів (навчально-методичних, технічних, корекційних), а також систематичний моніторинг результатів інтеграції з можливістю своєчасного коригування освітнього процесу. Лише комплексне врахування зазначених умов створює підґрунтя для ефективної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами, їхньої успішної соціалізації та всебічного розвитку.

Висновки. Дослідження соціально-педагогічних аспектів інтеграції дітей з особливими освітніми потребами є вкрай актуальним, оскільки відповідає стратегічним цілям сучасної освітньої політики України, сприяє розвитку інклюзивної культури та формує основи демократичного суспільства, в якому кожна дитина має право на освіту, підтримку і самореалізацію.

Соціально-педагогічний аспект інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітній простір передбачає створення умов, які забезпечують їхню повноцінну участь в освітньому процесі та соціальному житті колективу. Важливим є не лише надання якісних освітніх послуг, а й формування позитивного мікроклімату, що сприяє розвитку комунікативних умінь, соціальної активності та впевненості у власних силах таких дітей. Інклюзивна освіта виступає дієвим механізмом подолання бар'єрів відчуження й дискримінації, сприяючи соціалізації та самореалізації дитини. Ефективність цього процесу можлива лише за умов тісної співпраці педагогів, психологів, батьків та суспільства загалом, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до інтеграції та виховання толерантності в усіх учасників освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гордієнко Н.М. Дослідження соціалізації осіб з особливими потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Серія 19. 2014. Вип. 25. С. 26–35.
2. Гринців М.В. Соціальні аспекти інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Серія 19. 2019. С. 79–84.

3. Зверєва І.Д. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. Київ-Сімферополь, 2012. 563 с.

4. Конопляста С.Ю., Белова О.Б. Актуальні проблеми інтеграції в освіті дітей з особливими освітніми потребами в Україні. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. 2021. № 2(5). С. 103–112.

5. Маранчак Р.С., Василенко О.М. Інклюзивна освіта як одна із умов соціальної адаптації дітей з особливими потребами. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету “Україна”*. 2013. № 2. С. 128–132.

6. Палилюк О.М. Шляхи покращення реабілітації дітей з особливими потребами. Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Кам'янець-Подільський, 24–25 квітня 2017 р.). 2017. Вип. 2. С. 236–237.

7. Сабат Н. Соціально-педагогічний аспект інклюзивного навчання. *Соціальний педагог*. 2008. № 3. С. 42–46.

8. Соболевська І. Особливості соціалізації розвитку учнів із спеціальними потребами. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2004. Вип. 18. С. 172–175.

9. Шабасва Н.С. Соціально-педагогічний аспект соціалізації дітей з особливими потребами в умовах освітнього середовища. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки*. 2021. № 1 (339). Ч. 2. С. 18–25.

10. Шевченко В.М., Синьов В.М. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами в соціальне середовище в сучасних умовах. *Inclusion and Diversity*. 2024. Вип. 3. С. 92–96.

REFERENCES

1. Hordiienko, N.M. (2014). Doslidzhennia sotsializatsii osib z osoblyvymy potrebamy v umovakh navchalno-reabilitatsiinoho tsentru [Research on the socialization of people with special needs in an educational and rehabilitation center]. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanov. Correctional pedagogy and special psychology*. Series 19. Vol. 25. pp. 26–35 [in Ukrainian].
2. Hryntsiw, M.V. (2019). Sotsialni aspekty inkluzivnoho navchannia ditei z osoblyvymy osvithnyimi potrebamy [Social aspects of inclusive education of children with special educational needs]. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanov. Correctional pedagogy and special psychology*. Series 19. pp. 79–84. [in Ukrainian].
3. Zvierieva, I.D. (2012). Entsiklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery [Encyclopedia for social professionals]. Kyiv-Simferopol, 563 p. [in Ukrainian].
4. Konopliasta, S.Iu. & Bielova, O.B. (2021). Aktualni problemy intehratsii v osviti ditei z osoblyvymy osvithnyimi potrebamy v Ukraini [Current issues of integration in the education of children with special educational needs in Ukraine]. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy*. No. 2(5). pp.103–112 [in Ukrainian].
5. Maranchak, R.S., Vasylenko, O.M. (2013). Inkluzivna osvita yak odna iz umov sotsialnoi adaptatsii ditei z osoblyvymy potrebamy [Inclusive education as one of the conditions for social adaptation of children with special needs]. *Collection of scientific papers of the Khmelnytskyi Institute of Social Technologies of the University “Ukraine”*. No. 2. pp. 128–132. [in Ukrainian].

МЕТОДИКА ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗЗСО НА УРОКАХ ІСТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДОСЛІДЖЕННЯ БІОГРАФІЇ СТЕФАНІЇ ШАБАТУРИ)

6. Palyiulko, O.M. (2017). Shliakhy pokrashennia reabilitatsii ditei z osoblyvymy potrebamy [Ways to improve the rehabilitation of children with special needs]. *Innovatsii partnerskoi vzaiemodii osvity, ekonomiky ta sotsialnoho zakhystu v umovakh inkliuzii ta prahmatychnoi reabilitatsii sotsiumu: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Kamianets-Podilskiy, 24–25 kvitnia 2017 r.)*. – Innovations of partnership interaction of education, economy and social protection in the conditions of inclusion and pragmatic rehabilitation of society: materials of the International scientific and practical conference (Kamyanets-Podilskiy, April 24–25, 2017). Vol. 2. pp. 236–237. [in Ukrainian].

7. Sabat, N. (2008). Sotsialno-pedahohichniy aspekt inkluzyvnogo navchannia [Socio-pedagogical aspect of inclusive education]. *Social educator*, No. 3. pp. 42–46. [in Ukrainian].

8. Sobolevska, I. (2004). Osoblyvosti sotsializatsii rozvytku uchniv iz spetsialnymy potrebamy [Peculiarities of socialization of development of students with special needs].

Visnyk of the Lviv University. Series Pedagogics. Vol. 18. pp. 172–175. [in Ukrainian].

9. Shabaieva, N.S. (2021). Sotsialno-pedahohichniy aspekt sotsializatsii ditei z osoblyvymy potrebamy v umovakh osvithnoho seredovyshcha [Socio-pedagogical aspect of socialization of children with special needs in the educational environment]. *Bulletin of the Luhansk National Taras Shevchenko University: Pedagogical sciences*. No. 1 (339). part. 2. pp. 18–25. [in Ukrainian].

10. Shevchenko, V.M. & Synov, V.M. (2024). Intehratsiia ditei z osoblyvymy osvithnymy potrebamy v sotsialne seredovyshche v suchasnykh umovakh [Integration of children with special educational needs into the social environment in modern conditions]. *Inclusion and Diversity*. Vol. 3. pp. 92–96. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.08.2025

УДК 37.091.313 : 323.13

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.339715>

Андрій Королько, кандидат історичних наук, доцент
кафедри історії України і методики викладання історії
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7435-5806>

Наталія Шепітак, студентка 4 курсу
факультету історії, політології і міжнародних відносин
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9415-5205>

МЕТОДИКА ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗЗСО НА УРОКАХ ІСТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДОСЛІДЖЕННЯ БІОГРАФІЇ СТЕФАНІЇ ШАБАТУРИ)

У статті розкрито питання інноваційного підходу в навчанні, а саме використання методу проєктів в історичній освіті. Здійснено спробу інтеграції теми, що розкриває найактивніший період життєвого та творчого шляху Стефанії Шабатури, у формат проєктної роботи з урахуванням вимог навчальної програми закладів загальної середньої освіти для учнів 11-х класів. З огляду на це зрозуміло, що проєкти є чудовим інструментом для організації навчального процесу. Вони у повній мірі виконують триєдину мету (навчання, розвиток і виховання) та концепцію діяльнісного підходу, що є невід’ємною складовою сучасної історичної освіти.

Ключові слова: Стефанія Шабатура; український дисидентський рух; історична освіта; проєктна технологія; діяльнісний підхід; турбіно-технологія; навчальна програма.

Лім. 32.

Andrii Korolko, Ph.D. (History), Associate Professor of the
History of Ukraine and Methods of Teaching History Department,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7435-5806>
Nataliia Shepitak, 4th Year Student of the
Faculty of History, Political Science and International Relations,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9415-5205>

METHODOLOGY OF PROJECT WORK WITH SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN HISTORY LESSONS (USING THE EXAMPLE OF RESEARCHING THE BIOGRAPHY OF STEFANIA SHABATURA)

The article discusses the issue of an innovative approach to teaching, namely the use of the project method in historical education. An attempt has been made to integrate the topic, which reveals the most active period of Stefaniya Shabatura's life and creative path, into the format of project work, taking into account the requirements of the curriculum of secondary